

Ystäväni
Anne
Frank

HANNAH
PICK-GOSLAR

WSOY

HANNAH PICK-GOSLAR
JA DINA KRAFT

Ystäväni
Anne
Frank
Suomentanut Jorma-Veikko Sappinen

WSOY
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos

My Friend Anne Frank

Copyright © Hannah Pick-Goslar 2023

First published as My Friend Anne Frank in 2023 by Rider,
an imprint of Ebury Publishing. Ebury Publishing is part of the
Penguin Random House group of companies.

Suomenkielinen laitos

© WSOY 2023

Werner Söderström Osakeyhtiö

Suomentanut Jorma-Veikko Sappinen

Lainaukset teoksesta Anne Frank: Nuoren tytön päiväkirja,
merkinnät 27.11.1943 ja 29.12.1943 suomentanut Eila Pennanen.

Lainauksen teoksesta Anne Frank: Päiväkirja, uusi laitos,
merkinnän 8.11.1943 suomentanut Anita Odé.

ISBN 978-951-0-49457-8

Painettu EU:ssa

Sisältö

<i>Prologi</i>	7
1. Berliini	11
2. Amsterdam	23
3. Uudet ystävät	30
4. Saapumisia	44
5. Hyökkäys	60
6. Jälkivaikutuksia	80
7. Hirttosilmukka	106
8. Pakkosiirto	129
9. Westerbork	139
10. Epävarmuus	159
11. Bergen-Belsen	175
12. Anne	200
13. Menetetty juna	220
14. Vapautus	235
15. Beterschap	254
16. Sveitsi	266
17. Aaveet	279
18. Luvattu maa	289
<i>Loppusanat</i>	309
<i>Kiitokset</i>	321
<i>Elegia Hannahin ja Annen luokkatovereille</i>	325
<i>Valikoitu kirjallisuusluettelo</i>	329

Prologi

Kevät, Jerusalem 2022

Luojan kiitos, näen edelleen polulle, joka on oveni edessä. Sitä reunustavat sinipunaiset bougainvilleat, palmut ja saviruukuissa kasvavat pinkit ja valkoiset palsamit. Minua rauhoittaa hieman, kun tiedän, kuka on tulossa ovelleni ja kuka vain kävelee ohi. Istun tässä olohuoneen tuolissa pohjakerroksen asunnossani, jossa vietän nykyisin suurimman osan ajasta, katson ulos suuresta ikkunasta ja näen siitä perheenjäseneni ja ystäväni heidän tullessaan polkua pitkin.

Ennen kaikkea olen kiitollinen siitä, että näen Talin, joka saapuu joka päivä pilkulleen kello 16.15. Tuo nuorin lapsenlapseni on itsekkin jo äiti. Hän ei ole koskaan asunut viittä minuuttia pidemmän kävelymatkan päässä minusta. Naimisiin mentyäänkin hän halusi kivenkovaan jäädä asumaan naapurustoon. Hän sanoo haluavansa olla lähellä minua. Se ei ole välttämätöntä, vastaan, vaikken oikein usko itsekään. Onneksi Tali ymmärtää.

Meillä on eräänlainen yhteinen sanaton kieli. Minun on vaikea kuvailla syytä siihen, mutta minusta tuntuu, että hän ymmärtää minua ja minä häntä. Hän oli vasta taapero, kun hänen isänsä kuoli autokolarissa sateisena iltana vuosia sitten. Asuin hänen eräänlaiseksi toiseksi vanhemmakseen auttaakseni

Talin äitiä, tyttäni Ruthieta, josta oli sinä hirveänä iltana tullut leski ja kahdeksan lapsen yksinhuoltaja.

”Odota!” Tali huikkaa vanhimmalle tyttarelleen Neta-le, jonka hiukset ovat tumman hunajan väriset, aivan kuten Talilla. Neta on kaunis, eläväinen tyttö, tällä hetkellä kolmi-vuotias. Hän kipittää jo polkua pitkin, ja Tali seuraa kädet va-kaasti lastenrattailla. Rattaissa on Talin nuorimmainen Shaked (suositettu hepreankielinen, "mantelia" merkitsevä nimi), joka syntyi koronapandemian ollessa huipussaan. Noina eristys-aikoinakin Tali kävi edelleen joka päivä, mutta tapasimme vain etäältä, minä parvekkeella, Tali alhaalla puutarhassa Neta kai-nalossaan ja Shaked vauvarepussa.

Ovikello surisee. Sisään purjehtii Neta kaikessa esikoulu-ikäisessä loistossaan ja ilmoittaa saapumisestaan minulle ja maailmalle. ”*Savta!*” hän hihkaisee käyttäen isoäitiä merkitse-vää heprean sanaa. Riippumatta siitä, mitä muuta tuona päivänä on tapahtunut, onko maailmalta tullut lisää huonoja uutisia, taas kipua ja tuskaa elämään, tunnen lämmön kohoavan sisimmässäni ja puhkean hymyyn. Neta antaa minulle tuliaisiksi piirroksen, joka on täynnä sydämiä, ilmapalloja ja Mikki Hiiri -tarroja. Hänen silmänsä suurenevat kun kerron, että minä ja Mikki Hiiri olemme saman ikäisiä, syntyneet kum-pikin yhdeksänkymmentäkolme vuotta aikaisemmin, vuonna 1928. Sitten hän asettuu jalkojeni juureen, ja kun hän levittää eteeni hahmontunnistuspelin, palaan ajatuksissani melkein yhdeksänkymmenen vuoden taakse.

Vain vähän Netaa vanhempana olin juuri saapunut vanhem-pieni kanssa pakolaisena Amsterdamiin. Hitler oli taannoin noussut valtaan ja antanut potkut isälleni, joka oli Weimarin tasavallan aikaan ollut Preussin vapaavaltion hallituksen apu-laisministeri. Muutimme kahden makuuhuoneen asuntoon, josta näkyi vihreitä puita ja siistejä aukioita.

Eräänä päivänä pian muuton jälkeen kävelin käsikkäin äidin kanssa lähikauppaan. Siellä äiti huomasi toisen naisen, joka jutteli saksaksi suunnilleen minun ikäiseni tummasilmäisen tyttärensä kanssa. Nuo kaksi äitiä rupattelivat hetken hymyillen ja selvästi helpottuneina löydettyään jotain tuttua tuosta vieraasta paikasta. Olin ujo lapsi ja takerruin äidin jalkaan tottumattomana muihin lapsiin, mutta uteliaana pienestä tytöstä, joka katseli minua.

Tytöstä tulisi paras ystäväni. Lapsuuden leikkiveri, naapurit ja koulutoveri. Perheistämme tuli läheisiä, kun vanhemmamme luovivat pakolaisina uudessa kaupungissa, jakoivat pelkonsa sodasta, miehityksestä ja kaikesta, mikä lähestyi meitä vääjäämättä. Tuosta pienestä tytöstä, joka oli niin kovin täynnä elämää, tulisi holokaustin kuuluisin uhri, monin tavoin symboli kaikelle, mitä menetettiin vihan ja murhaamisen takia. Kun myöhemmin kerroin hänen tarinaansa, meidän tarinaamme, siitä muodostui lanka, joka satoi minut häneen ja piti ystävyyskämme elossa kauan sen jälkeen, kun hän oli jo poissa. Mutta ensimmäisestä tapaamisestamme aina siihen, kun hän katosi elämästäni äkisti vähän ennen kuin täytin neljätoista ja ilmaantui sitten pikaisesti uudelleen mitä oudoimmissa ja traagisimmissa merkeissä, hän oli vain ystäväni, Anne Frank.

Berliini

Yhdessä varhaisimmista muistoistani istun parkettilattialla ja katselen miehiä, jotka käärivät sinisen samettisohvan ensin huopiin ja sitten ruskeaan paperiin. He sitovat paketin narulla saaden sen näyttämään valtavalta, kömpelöltä syntymäpäivälahjalta. Sitten he hämmästykseni nostavat sen ja kantavat hieman vaivalloisesti ulos asunomme etuovesta ja jättävät sohvän entiselle paikalle ison, pölyisen laikun. Ihmettelen, millä mahdamme vastedes istua.

Muissa huoneissa ruokasalin sisältöä pakattiin ja seiniltä otettiin maalauksia niin, että paikkoihin, joissa tavaroitamme ennen oli, jäi vain silmäänpistävän tyhjiä tiloja. Jopa Otto Braunin pronssipyty nostettiin puiseen kuljetuslaatikkoon, vaikka hän oli Preussin vapaavaltion pääministeri ja sosiaalidemokraattisen puolueen puheenjohtaja, jonka hämärästi ymmärsin olevan tärkeä mies ja isäni pomo ja ystävä.

Äiti – vanhemmistani se paljon käytännöllisempi – hääriili ympäriinsä kotona ja yritti lajitella perhehopeita. Samaan aikaan isä tuijotti rävähtämättä rakkaita kirjojaan hyllyillä, jotka peittävät olohuoneemme tummaksi paneloituja seiniä. Hän oli jo pakannut huolellisesti joitain kirjoja laatikoihin, mutta niitä oli vielä paljon sekä hyllyillä että pinoissa hänen jalkojensa juuressa.

”Et voi ottaa niitä kaikkia”, äiti sanoi hiljaa, lempeästi.

Valmistauduimme muuttamaan pois kodistamme, joka sijaitsi Den Zelten 21 A:ssa Berliinissä, vastapäätä Tiergartenin suurta puistoa, jonka portinpielessä kasvoi muhkeita keltaisia ruusuja ja jonne vanhempani veivät minut leikkimään ja joskus katsomaan eläintarhan norsuja. Muuttaisimme pois koko maasta, mutta sitä minun oli vasta nelivuotiaana liian vaikea ymmärtää. Luultavasti olin tietoinen marssijoiden saappaiden jytinästä, hällinästä ja punamustista lipuista, jotka olivat jo yleinen näky Berliinissä. Olin varmaan myös huomannut, että isä, kiireinen mies, joka ennen lähti joka aamu aikaisin töihin, pysyi nyt koko päivän kotona. Mutta muistoni Berliinin-kodista ovat enimmäkseen sirpalemaisina: kenkieni rouske Tiergartenin sorapoluilla, asunnon värähtely kellojen moikuessa kadun vastakkaisella puolella kirkossa, joka oli rakennettu keisari Vilhelmin muistoksi, ja äidin soittaman flyygelin hiljaiset äänet.

Asuntoamme puiden reunustamalla kadulla ei enää ole, sillä se tuhoutui muutamaa vuotta myöhemmin liittoutuneiden pommituksissa. Tiedän kuitenkin, että se oli tyylikäs ja tilava, ja siellä oli katto korkealla, paksuja persialaisia mattoja ja art deco -puutuoleja ja -pöytiä. Äidilläni Ruthilla (joka tunnettiin perheen piirissä Rutcheninä) oli silmää kauniille esineille, joten kotimme oli tulvillaan taidetta ja hienoa posliinia. Häntä auttoivat huushollin hoitamisessa kokki ja sisäkkö, joten elimme kohtalaisen mukavaa ja etuoikeutettua elämää.

Äiti, minulle Mama, oli ollut alakoulun opettaja, mutta valtion virkamiehen ylempää keskiluokkaa edustavana vaimona hän oli vastahakoisesti jättänyt työnsä, kuten siihen aikaan oli tapana. Hän oli rakastanut työtään lasten parissa ja luokassa olemista, muttei pidetty sopivana, että miehensä elättämä naimisissa oleva nainen veisi paikan naimattomalta naiselta. Äiti saattoi istahtaa lattialle ja pelata kanssani pelejä, ja hän sai iloa

minun tarinoistani ja maailmaa koskevista kysymyksistäni, joihin hän vastasi kärsivällisesti ja tarkasti. Minusta oli mukava katsella, kun hän monena iltana pukeutui johonkin ompelijan tekemistä silkki- tai samettileningeistään ollessaan lähdössä konsertteihin, kabareihin, cocktailkutsuille ja jopa virallisiin tanssiaisiiin, joihin isä oli valtion korkeana virkamiehenä kutsuttu.

Olin monta vuotta ainoa lapsi, joten paistattelin vanhempieni huomiossa. Uskon, että heidän avioliittonsa oli onnellinen, vaikka he olivat ihmisinä aivan erilaisia. Siinä missä äiti oli isää kaksitoista vuotta nuorempi, hauska ja seurallinen, nokkelaa ja sukkelasanainen ihmisten havainnoija, isäni Hans, josta käytin nimitystä Papa, oli vakavampi ja saattoi olla mielteliäs, jopa alakuloinen. Hänessä oli kuitenkin myös viehätysvoimaa, joka veti muita puoleensa, joten hän oli luontainen johtaja, joka pystyi innoittamaan kuulijoitaan ja saamaan heihin yhteyden. Vaikka hän oli äidin toiveikkaaseen käytännöllisyyteen verrattuna pessimisti – sanoi tietysti itseään mieluummin realistiksi – hän oli lämminhenkinen mies, joka tunnettiin yhteisössään siitä, että hän nautti muiden auttamisesta. Hänen kykynsä kommunikoida niin kirjallisesti kuin puhumallakin vei hänet ammatillisesti pitkälle valitsemallaan alalla, politiikassa. Hänellä riitti aina kärsivällisyyttä vastata minun kysymyksieni, mikä sai minut tuntemaan itseni huoneen tärkeimmäksi henkilöksi.

Ensimmäisen maailmansodan alkaessa isä oli juuri valmistunut yliopistosta ekonomiksi ja aloittanut työn liike- ja taloustoimittajana. Vuonna 1915 hän joutui kaksikymmentäviisivuotiaana jalkaväen sotamieheksi Saksan armeijaan, ja hänet lähetettiin itärintamalle taistelemaan venäläisiä vastaan. Onneksi hänet siirrettiin vuoden kuluttua Saksan itärintaman pääesikuntaan Kaunasiin, Liettuuan. Myöhemmin hän kertoi, kuinka iloinen hän oli selviytyttyään paitsi elossa myös

vahingoittumattomana sotimisesta venäläisiä vastaan kuoleman täyttämien juoksuhautojen jäätävässä liejussa, missä moni menetti henkensä.

Liettuassa tapahtui kaksi asiaa, jotka muuttaisivat hänen elämänsä kulun. Ensinnäkin hän sai suureksi helpotukseksi siirron pois palveluksesta eturintamalta, ja hänen journalistinkykyjään alkoi käyttää hyväkseen itse kenraali Erich Ludendorff, sen ajan kuuluisa sotasankari, joka tunnettiin Saksan armeijan ”aivoina”. Ludendorff käski isän ruveta toimittamaan erästä liettualaista lehteä, vaikka tämä ei tiennyt maasta mitään eikä osannut sen kieltä. Vuosia myöhemmin isä vitsaili: ”Olin luultavasti maailman ainoa journalisti, joka ei osannut lukea toimittamaansa lehteä.” Kaiken hänen kirjoittamansa käänsivät liettuaa osaavat saksalaiset sotilaat.

Sodan edetessä Ludendorffin kyvyt sotilaallisena strategina muuttuivat tuhoisiksi, kun hän esteli ja viimein suoranaisesti tyrnäsi kaikki yritykset tehdä rauha. Hänen kunnianhimoinen yrityksensä voittoa kostautui sodan loppuvaiheissa. Versaillesin rauhansopimus lopetti sodan Saksan kannalta rankimmalla mahdollisella tavalla, ja maa horjui sen jäljiltä kaunan ja häpeän taakasta: maa-alueiden menetyksiä, sotakorvauksia, joita ei ollut toivoakaan pystyä koskaan maksamaan takaisin, ja hyperinflaatiota seurannut nälänhätä. Ludendorff ei kuitenkaan myöntänyt ottaneensa itse yhtäkään harha-askelta. Sen sijaan hän kannatti ”selkäänpuukotusteoriaa”, jossa Saksan tappiosta syytettiin juutalaisia ja väitettiin, että he olivat sodan aikana vehkeilleet sisäisesti Saksaa vastaan. Salaliittoteorioiden lumoamana hän oli Saksan eliitin piiristä yksi ensimmäisistä, jotka kannattivat Adolf Hitleriä. Hän väitti, että Saksan toipumiseksi tarvittaisiin valtava uusi maailmansota, jonka avulla luotaisiin kaikki aiemmat kuvitelmat ylittävä Saksan uusi imperiumi. Ludendorffin puuhauttoivat mahdollistamaan

Hitlerin valtaannousun katastrofaalisin seurauksin perheelleni ja Euroopan kaikille juutalaisille. Pitämällä isän poissa taistelulentältä ensimmäisen maailmansodan aikana Ludendorff oli kuitenkin saattanut pelastaa isän hengen.

Toinen käänteentekevä asia, joka vaikutti voimakkaasti isään ja edelleen perheeni elämään oli se, että palvellessaan Itä-Euroopassa hän kohtasi uskonnollisen juutalaisuuden ja lumoutui siitä. Isä oli pankkiirin poika, joka oli varttunut täydellisesti ympäröivään yhteiskuntaan sopeutuneena ja jokseenkin ilman yhteyksiä juutalaisiin perinteisiin. Kotona oli jopa pystytetty jouluaattona kuusi kynttilöineen kaikkineen. Hän oli tavannut hurskaita juutalaisia Saksassa ja epäilemättä joitain Itä-Euroopassakin, mutta uskon, että useimpien maallistuneiden saksanjuutalaisten tapaan hän oli oman aikansa ennakkoluulojen mukaisesti suhtautunut heihin kielteisesti ja pitänyt heitä takapajuisina, äänekkäinä ja huonotapaisina. Siihen aikaan monet länsieurooppalaiset juutalaiset sulautuivat nopeasti ympäristöönsä, hylkäsivät siteitään juutalaisiin rituaaleihin ja menivät ennätystahtia naimisiin ei-juutalaisten kanssa. Jotkut jopa ottivat kristillisen kasteen erityisesti keinoena edistyä ammatillisesti ja osaltaan välttyä antisemitistiseltä kiusaamiselta ja väkivallalta. Maallistuneen isäni lähentyminen ortodoksijuutalaisuuden kanssa oli siten erittäin epätavallista, mutta niin hän vain ollessaan komennettuna Białyystokiin hullaantui hasidijuutalaisten yhteisöjen lempeyteen, tiiviyyteen ja kulttuuriin. Hän tapasi rabbeja, opiskeli hepreaa ja tutustui suuriin, lämpimiin, hurskaksiin perheisiin, jotka muuttivat loppuiksi hänen asenteensa uskontoa kohtaan. Hän oppi ensimmäistä kertaa rukoilemaan ja lauloi hengellisiä lauluja. Osallistuttuaan sapattina jumalanpalveluksiin hän poikkesi sapattiatierioille koteihin, jotka olivat vaatimattomia mutta joissa vallitsi yhteenkuuluvuuden tunne, ja viehtyi niiden

melodioista ja hengellisestä elämästä. Hän päätti siirtyä itsekin noudattamaan juutalaisia tapoja.

Kun isä oli vuonna 1919 palannut Saksaan, hän liittyi sosiaalidemokraattiseen puolueeseen, joka oli ratkaisevassa osassa perustettaessa Weimarin tasavaltaa uuden demokraattisen kulttuurin toivossa. Hän osallistui neuvotteluihin muodostettaessa Preussin vapaavaltion uutta hallitusta, jonka apulaisministeri ja tiedotustoimiston johtaja hänestä tuli. Kollegat arvostivat häntä, ja heidän mukaansa hänellä oli poikkeuksellista tarmoa, tietämystä ja sopivan pitkä muisti, jollainen oli kätevä poliittisissa sanaharkoissa. Hän oli ylpeä saksalainen, yksi valtion korkea-arvoisimmista juutalaisista ja luultavasti ainoa ortodoksisjuutalainen. Jos isä kutsuttiin lauantaina kokoukseen työpaikalleen, joka sijaitsi lähellä Saksan parlamenttia Reichstagia, hänen oli mahdollista kävellä sinne rikkomatta juutalaisten sapattia. Korkeassa, koristeellisessa työhuoneessaan hän luki päivittäisen sivun Talmudista, joka on vuosisatojen kuluessa syntynyt juutalaista lakia käsittelevä kirjoituskokoelma. Sunnuntaisin hän kävi töissä lukemassa postiaan saadakseen hyvän alun tulevan viikon kirjeenvaihdolle. Toisinaan hän otti minut mukaan, ja muistan kävelleeni sinne hänen kanssaan käsi kädessä.

Isä näki hallituksen ja maan sisäisen toiminnan eturivin paikalta. Siksi hän kihisi kiukusta, kun presidentti Paul von Hindenburg, entinen kenraali ja sotasankari, antoi tammikuussa 1933 periksi neuvonantajilleen, jotka sanoivat, että Hitlerin nimityminen valtakunnankansleriksi rauhoittaisi tämän egon ja sallisi rauhallisempien voimien hallita kulissien takana. ”Kuinka sokeita he ovatkaan”, isä soimasi. Kun natsit olivat ottaneet vallan, isä ”pidätettiin virasta toistaiseksi”. Hänen rikkomustaan ei koskaan ilmaistu kirjallisessa muodossa, mutta hänen tiedettiin puhuneen radio-ohjelmissa ja sanomalehtikolumneissa siitä,

kuinka tärkeää on suojella demokratiaa. Kuvittelisin, että myös juutalaisuus teki hänestä helpon varhaisen maalin Hitlerin aloittaessa nousunsa Saksan hallinnon piirissä. Samaan aikaan menettivät työpaikkansa myös monet muut juutalaiset valtion virkamiehet ja työntekijät. Natsit olivat julistaneet niin sosiaalidemokraattisen puolueen kuin muutkin oppositiopuolueet laittomiksi, ja monet isän puoluetovereista pidätettiin. Jotkut heistä lähetettiin vajaan 500 kilometrin päähän Münchenin lähelle paikkaan nimeltä Dachau.

Huhtikuussa 1933 annettiin esitys laista, jonka nojalla juutalaiset ja ketkä tahansa natsveja vastaan puhuvat poistettaisiin hallituksen ja valtionhallinnon piiristä. Muutama yritti viedä tapauksensa oikeuteen. Kanteissaan he korostivat yleästi saksalaisuuttaan, mitä syvintä lojaaliuttaan ja rakkauttaan maata kohtaan. Moni vetosi myös vankkumattomaan toimintaansa valtion palveluksessa ja joissain tapauksissa rautaristiin, jonka he olivat saaneet taistellessaan Saksan puolesta ensimmäisessä maailmansodassa. Sotaan oli osallistunut 100 000 juutalaista miestä, joista monet olivat ilmoittautuneet vapaaehtoisiksi arvelleen, että tuo ilmaus isänmaan puolustamisesta henkeen ja vereen johtaisi heidän lopulliseen hyväksyntäänsä ja integraatioon. Mutta heidän sanansa jäivät yksinäisiksi vastalauseiksi, tuhoon tuomituksi puolustautumiseksi maailmassa, josta järki oli jo alkanut kuolla.

Olin tietenkin liian pieni ymmärtääkseni hirvittäviä muutoksia, jotka elämäni varhaisimpina vuosina vyöryivät kautta maamme. Ja tiedän, että vanhempani yrittivät suojella minua pelolta. Aavistin kuitenkin heidän levottomuutensa, jolloin aloin takertua heihin enkä olisi halunnut nukkua yksin. Useimmiten muutoksen äänet kuuluivat radiosta, jolloin äiti yleensä sihahti isää panemaan sen hiljemmalle, jotta minä en kuulisi. Vuonna 1933, joka oli viimeisemme Berliinissä, poliittisen

myllerryksen ääni kantautui jo sisään huoneeni ikkunasta, ja vanhempieni oli yhä vaikeampaa jatkaa normaaliin tapaan.

Ensin kuului pasuunoiden, klarinettien ja SS-miesten saappaiden pauhun kakofonia: Berliinin halki eteni soihtujen valossa kulkue, joka juhli Hitlerin nimitystä valtakunnankansleriksi. Marssijat lauloivat olevansa ”uuden ajan” sotilaita, jotka olivat sitoutuneet verellään ”rotutaisteluun”. Katu muuttui soihtujen valossa hehkuvaksi joeksi, joka valaisi aaltoilevia pu-
napohjaisia, mustavalkoisia hakaristilippuja.

Muutamaa viikkoa myöhemmin, helmikuussa 1933, heräsimme sireenien ulvontaan ja paloautojen jyrinä. Taivas oli kirkas ja täynnä savua. Reichstag paloi vain viiden minuutin kävelymatkan päässä meiltä. Juoksin vanhempien luo, jolloin äiti yritti kiireesti hätistää minut kysymyksineni takaisin sänkyyn. Voin vain kuvitella isän ilmeen ja hänen tunteidensa syvyyden, kun hän yritti sulatella palavan demokratian symboliikkaa.

Lisää tulipaloja roihusi toukokuussa. Opiskelijat olivat ”Saksan puhdistamisen” nimessä neuvotelleet opettajiensa kanssa ja päättäneet, mitkä kirjat olivat ”epäsaksalaisia” ja joutuivat takavarikoitaviksi maan kirjastoista ja poltettaviksi. Kirjoja sullottiin henkilö- ja kuorma-autoihin ja nuoret kantoivat niitä sylikaupalla aukiolle oopperatalon ja yliopiston välissä, missä he syöttivät ne liekeille. Tunsimme kotona tuhansista niteistä tupruavan savun hajun.

* * *

Kaikkiällä Saksassa juutalaiset perheet esittivät itselleen samoja mahdottomia kysymyksiä kuin vanhempani: Mitä pitäisi tehdä? Kuinka hankimme elantomme? Onko vain ajan kysymys, milloin tervejärkisemmät tahot nousevat valtaan? Vai täytyykö

meidän jättää kotimme? Mihin voimme mennä? Maassa, jossa rangaistus toisinajattelusta oli passitus keskitysleirille, samantaisia kysymyksiä esittivät ei-juutalaiset toisinajattelijat joukkoonsaan kirjailijoita ja kuvataiteilijoita.

Äidilleni ja isälleni oli hirveän tuskallista kohdata kaiken aikaa kirkastuva tosiasia, että joutuisimme lähtemään. Erityisesti äiti oli lohduuton ajatuksesta jättää maa, jota hän rakasti kiihkeästi. Hän rakasti Berliinin vilkkaana sykkivää älyllistä ja kulttuurielämää, sen konserttisaleja ja taidemuseoita, keskustelua kirjoista ja aatteista. Hän oli antanut minulle toisen nimen Elisabeth äitinsä ja koko Saksan kirjallisen jumalan Goethen kunniaksi. Molemmat vanhempani olivat Saksan sotien välisen intellektuaalisuuden ja liberaalisuuden tuotteita, joita oli muovannut 150 vuoden kuluessa lisääntynyt juutalaisten hyväksyminen. Saksalainen filosofia ja kirjallisuus yhdistyivät kodissamme juutalaiseen perinteeseen. Niiden kirjojen joukossa, joita isä niin vastahakoisesti pakkasi laatikoihin ja joita ei sen koommin enää koskaan nähty, oli sekä saksalaista filosofiaa ja kaunokirjallisuutta että juutalaista ajattelua. Jotkin niistä hän oli jopa kirjoittanut itse.

Isä kuitenkin pelkäsi, että hänen aiempi asemansa oppositiiossa, suorapuheiset natsismiin liittyvät varoituksensa ja arvostelu radiossa ja lehdissä tekisivät hänestä valtion vihollisen ja että hänet saatettaisiin pidättää. Hän oli ylpeä hillityistä, realistisista arvioistaan eikä yksinkertaisesti nähnyt perheellämme tulevaisuutta saksanjuutalaisina, kun pinnan alla poreili niin paljon vihamielisyyttä ja väkivaltaa. Sukumme oli nimittänyt Saksaa kotimaakseen tuhat vuotta. Esivanhempieni joukossa on rabbeja, filosofejia, journalisteja, ekonomieja, professoreja, juristeja, pankkiireja ja opettajia. Mutta kun tulin maailmaan vuonna 1928, edustin viimeistä Saksassa syntyynyttä sukupolvea. Emme olleet enää turvassa.

*Sykähdyttävä muistelmateos,
joka kertoo rinnakkaisen tarinan monen
tuntemalle Anne Frankin päiväkirja-
merkintöjen kertomukselle.*

Hannah Goslarin perhe pakenee Natseja Saksasta Hollantiin 1933. Amsterdamissa hän tutustuu naapurustossa asuvaan, hänen laillaan Saksasta paenneeseen Anneen. Anne ja Hanneli, kuten ystävät häntä kutsuvat, ovat erottamattomat ystävykset seitsemän vuoden ajan. Kun saksalaiset miehittävät Hollanin ja juutalaisten vaino voimistuu, Annen perhe katoaa äkillisesti. Ystävät kuvittelevat Annen paenneen sukulaisten luo Sveitsiin. 1943 koko naapuruston juutalaiset pakkosiirretään ja Bergen-Belsenin keskitysleirillä Hannelille paljastuu totuus ystävästään, kun hän kuulee tutun nimen aidan takaa. Anne on myös leirillä, erittäin heikkona ja nälkiintyneenä. Hanneli päättää yrittää auttaa, vaikka hän samalla riskeeraa isänsä, pikkusisarensa ja oman henkensä.

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-49457-8